

УДК 101.8.930

*Бережна С. В.
м. Харків, Україна*

КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРИ: ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕМАНТИКИ ТА ДОСВІД ІНТЕРКУЛЬТУРНОСТІ

Актуальність теми обумовлена значною зацікавленістю громадської та наукової еліти до проявів трансформації основних складових культури. У наш час під культурою розуміється творча діяльність людства в усіх сферах буття і свідомості, спрямована на прогрес людини і суспільства.

Історія культури постачає максимально сприятливий динамічний матеріал для дослідження того, як створюються і функціонують образи свого, нормативного та іншого, де проходить межа нашої зацікавленості та порозуміння. Вміння здійснювати операцію порівняння — ототожнення й розрізнення — це є засіб й інструмент орієнтації в просторі культури, й водночас — завоювання самої культури, її важливий ресурс.

У вужчому розумінні культура постає як сфера духовного життя суспільства, неодмінною рисою якого є творча діяльність на підставі освоєння культурного досвіду минулих поколінь. Вона охоплює духовну творчість, виховання, освіти, постаючи, таким чином, як нерозривна єдність традиції і новаторства.

Проблема еволюції поняття "культура" розглядалась як в працях античних мислителів (Аристотель, Цицерон), так і в сучасних дослідженнях (Ю. Лотман, М. Попович). Певні аспекти формування та трансформації основних складових історії культури надані в роботах митців епохи Середньовіччя (Ф.Аквінський, Ж.Ж.Руссо) та Нового часу (І.Кант, Г.Сковорода, М.Драгоманов).

Мета роботи полягає у всебічному аналізі еволюції тлумачення терміну "культура" та основних її складових в певних історичних періодах.

При цьому визначено вирішити наступні завдання:

- виявити основні закономірності в розгляді історії культури на певних історичних етапах;
- дослідити за допомогою порівняльного методу спільне та відмінне в розумінні змістовних елементів поняття "культура";
- з'ясувати рівень культурної глобалізації та її вплив на зміни в розумінні складових культури.

Для здійснення компаративного аналізу еволюції поняття складових компонентів культури митцями різних історичних періодів, необхідно виді-

лити не тільки спільне, що об'єднує культурні епохи, але й знайти індивідуальні розбіжності.

Слово “культура” набуло багатозначності у відомого римського оратора і публіциста Ціцерона [1]. У одному з своїх листів він говорить про “культуру духу”, тобто про розвиток розумових здібностей, що є гідним завданням для вільної людини.

Аристотель висунув ідею культурної людини як зразкового громадянина [2].

В Середньовічній Європі, слово “культура” означало ступінь майстерності в якій-небудь галузі, придбання розумових навичок (наприклад, *cultura juris* - вироблення правил поведінки, *cultura scientiae* - засвоєння науки, *cultura literarum* - вдосконалення письма).

Але основний вплив на розвиток гуманітарних знань та світоглядних уявлень середньовічної людини здійснило християнство, яке підпорядкувало собі науку, освіту та мистецтво. Під цим кутом зору висвітлювалися проблеми культури у працях філософів-богословів. Для Августина Блаженного “без віри немає знання, немає істини” [3]. Світова історія за Августином Блаженным є результатом божественного визначення. “Тріховному” світському граду він протиставляє “град божий”, утверджуючи, таким чином, пріоритет церкви.

Спробу поєднати античні знання та християнські цінності зробив відомий католицький богослов Фома Аквінський. У розробленій ним системі об'єдналися, не змішуючись, філософія і теологія, держава і церква, громадянська і християнська доброчесність. Головний принцип його філософії - гармонія віри і розуму, так як розум здатний раціонально довести існування Бога і розбити зауваження проти істин віри.

За часи Відродження формується гуманістичний ідеал. Митці епохи Відродження представляли культуру як результат вільної творчої діяльності людини. Принципами людського співжиття стають свобода і творчість, які протиставляються середньовічній ієрархії, підлеглості церкві. Дж. Манетті пише трактат “Про гідність і довершеність людини”, спрямований проти Папи Іннокентія III, Джованні Піко делла Мірандола створює “Промову про гідність людини”. Змістом морально-етичних міркувань і концепцій епохи стають вільна творчість і гідна поведінка.

По-новому аналізується культурний досвід минулого і сучасності в епоху Просвітництва, спостерігається переосмислення умов виникнення і шляхів розвитку культури. Дослідники прагнуть до цілісного сприйняття культури людства, розуміючи її як продукт діяльності людського розуму.

Французький письменник і філософ Ж. Ж. Руссо вважав людину недовершеною істотою, тому сприятливою для нього формою життя він вбачав у природньому середовищі, на лоні природи. На думку Ж.Ж. Руссо, культура проводить межу між людиною й природою [4]. Тому він її вважав основним злом.

Гармонічне поєднання понять “культура” - “природа”, ми знаходимо в роботах Іммануїла Канта. І. Кант вважав причиною виникнення культури суспільну сутність людини [5]. Філософ виділяє дві реальності: світ природи (тваринного начала, зла, жорстокості) і світ свободи (людини, культури, моралі). Перетинаються і примирюються два протилежних начала в уявленнях про прекрасне й у створенні прекрасного, що власне і є метою культурної діяльності. І.Кант вводить категоричний імператив, тобто обов'язкове і безумовне моральне правило, всезагальний закон поведінки, який долає і виключає будь-яке зло.

На відміну від І.Канта німецький філософ Ф. Ницше був прихильником антикультури як дійсної природи людину. На його думку культура є зло, яке не може дати волі, а лише поневолює людину [6].

Для німецького філософа й історика Й. Гердера культура є наслідком здатності людини до творчої і розумової діяльності. Й.Гердер визначає культуру як необхідну і невід'ємну реальність людського суспільства, звертає увагу на те, що некультурних народів взагалі не існує. Є більш культурні і менш культурні народи. До культури він відносив мову, мистецтво, науку, релігію, сімейні стосунки, державне управління, народні традиції, звичаї[8]. Й.Гердер вважав, що перейняття й засвоєння людиною набутого людством культурного досвіду є необхідною умовою духовного становлення людини. Рівень культури філософ пов'язує з прогресом освіти. Він одним з перших зацікавився вивченням національних культур як форм існування світової. Крім того, він висуває тезу про нерозривний зв'язок між культурним розвитком людства і розвитком кожного окремого народу. Й. Гердер виділив етапи, через які проходить національне відродження: I - вивчення історії, етнографії, II – формування національної літературної мови, III - виникнення національних політичних організацій, боротьба за незалежність.

Згодом, ідеї Й.Гердера набули подальшого продовження в роботах Гете, Шіллера, Фіхте.

Російський вчений М.Я.Данилевський в роботі “Росія і Європа” висунув концепцію “замкненого розвитку культур”. За М. Данилевським, кожний народ, створює специфічну систему цінностей. Оформлена ним культура слабо контактує з іншими культурами, протидіючи проникненню в її “тіло” чужорідних елементів. М. Данилевський створив “систему типів” людства. Він писав, що є народи, віддані ідеї державності, а є такі, яким вона чужа. Є люди, які сповідують ідеали лицарства, честі, а є їх антиподи - хитрі та безпринципні. Дослідник дає порівняльну характеристику Східної та Західної культури. Науковець вважає, що народи Сходу створили вишукану, але малорухому, споглядальну культуру, що з покоління в покоління відтворює саму себе. Навпкки, на Заході була створена динамічна, утилітарно-практична культура, спрямована на перетворення природи і суспільства [7].

Ідеї культурної самобутності слов'янських народів, їх права на вільний розвиток, гарантований вільним федеративним союзом слов'янських республік розглядаються в статуті Кирило- Мефодієвського Товариства та в творах його фундаторів - М. Костомарова ("Дві руські народності"), П. Куліша ("Повість про український народ").

Значний внесок в розвиток культурологічної думки зробив М. Драгоманов [8]. З позицій порівняльно-історичної методології М. Драгоманов виступав проти хуторянського етнографізму, висував ідеї вільного розвитку народної культури у національну культуру, просякнуту загальнолюдськими цінностями.

В середині ХІХ століття питання про культуру як окрему реальність ставить видатний філософ Григорій Сковорода [9]. Він розглядає її як незалежний від природи символічний світ, в якому розкриваються й містяться вищі цінності людського буття, все святе й божественне. Пізнаючи цей символічний світ, людина пізнає всю безодню свого внутрішнього світу, «Бога в собі». Цей внутрішній світ, інакше кажучи, душа, є сутністю людини, пізнаючи яку, ми підіймаємося до богопізнання.

Остаточно опозиція "природи" і "культури" знімається в філософії Георга Фрідріха Вільгельма Гегеля, для якого "культура є... звільнення і робота вищого звільнення", що розуміється як поетапний рух від природної безпосередності до вищої духовності. Георг Гегель у праці «Феноменологія духу» всю набуту людством культуру розглядав як «царство духу». Упродовж усього життя людина переймає культурний досвід суспільства, переносючи його із зовнішнього світу у свій внутрішній. За Гегелем, внутрішній світ людини перебуває у прямій залежності від засвоєння нею цього культурного досвіду. Історія людства за Гегелем є сходи вгору, по яким людина, звільнюючись, підіймається шляхом пізнання абсолютного духу. Гегель зводить культуру до духовного розвитку людства, розуміючи творчість як діалектичне сходження духу [10].

Як наукова категорія культура почала сприйматися тільки в другій половині ХІХ в. Поняття культури стає усе більш і більш нерозривним з поняттям цивілізації. Для деяких філософів цих кордонів і зовсім не існувало, або, навпаки, поняття «культура» протиставлялося поняттю «цивілізація».

Німецький філософ О. Шпенглер, розглядає цивілізацію як підсумкову стадію розвитку будь-якої культури, як показник занепаду й загибелі суспільства [11]. О. Шпенглер нарахував вісім культур в історії людства: єгипетську, індійську, вавилонську, китайську, античну, візантійсько-арабську, західноєвропейську, південноамериканську. Крім того, він висловлює припущення про можливість виникнення російсько-сибірської культури. Кожна з цих культур, за О.Шпенглером, існує близько тисячоліття. Отже, цивілізація постає як результат деградації культури. У загальновідомій роботі "Згасання Європи" О.Шпенглер розкриває свою концепцію розвитку

культури як організму, що народжується, досягає розквіту і, виснажуючись, приходиться до свого природного кінця. Цивілізація стає результатом занепаду культур, що представляє суспільство з розвинутою індустрією та технікою, системою соціальних інститутів, де перебувають у занепаді мистецтво и література, де більшість населення скупчена у великих містах. Такі циклічні теорії культурного розвитку розглядають кожну культуру як цінність в собі незалежно від міри її цивілізованості. Ідея культурно-історичного кругообігу, за О.Шпенглером, знаходить своє підтвердження в різних культурах, кожна з яких унікальна. О.Шпенглер віддавав перевагу поняттю “душа культури”. Виділяючи три типи душі - “аполонічний”, “магічний” і “фаустовський”, автор співвідносить них із античною, візантійсько-арабською та західноєвропейською культурами. Культура жива стільки, скільки вона зберігає глибокий, нерозривний зв'язок з людською душею. Душа культури живе в душах людей, які сприймають символи, смисли і цінності даної культури. Коли ж цивілізація придушує і поглинає людину так, що “вогонь душі згасає”, вона приречена на загибель.

Подібні погляди зустрічаємо згодом у П. Юркевича, М. Гоголя, П. Куліша. Теорія німецького вченого Макса Вебера, навпаки заперечувала деградацію культури [12]. На думку філософа, на зміну одним цінностям неминуче приходять інші, що й трапилося в Західній Європі. Відомий мислитель Альберт Швейцер в кінці XIX - середини XX століття в праці «Розпад і відродження культури» підтримав О. Шпенглера. А. Швейцер також відзначав занепад західноєвропейської культури, який веде до її кризи.

Значний внесок в трактування складових культури вніс Е.Гуссерль. Він розглядає дане питання з точки зору “телоса” європейської культури, що розкривається в її історичному розвитку. “Телос” - це певний духовний образ культури, поєднане духовними зв'язками життя людей і народів в рамках однієї культури. Подолання кризи європейської науки і культури Е.Гуссерль вбачає у поверненні до джерел європейської духовності - раціоналізму і обов'язкового співвідношення його з “життєвим світом” людини [13]

З.Фрейд визначає роль культури в житті людини, як здатність замінювати примітивні потяги, що завдяки культурі набувають форми прагнення до творчості, пізнання та іншої діяльності, яка етично схвалюється. Культура (“Над-Я”) виконує роль внутрішнього цензора, завдяки якому людина здатна жити як соціальна і культурна істота [14].

У К.Г.Юнга за допомогою поняття “архетипів” (психічних структур колективного несвідомого) створюються образи, думки і почуття людей, зберігається колективний історичний досвід, міфи і символи культури [15].

Концепція М. Грушевського базувалася на ідеї самобутності і самостійності української культури. Вперше він піддав критиці теорію єдиної монолітної культури Київської Русі, довів існування різних етноплемен ще за епохи трипільської культури. Не протиставляючи українську і російську

культури, він все ж вважав першу більш близькою до європейської культури [16].

Значний вплив на визначення поняття "культура" виявив учений-натураліст Володимир Іванович Вернадський, який ввів нове поняття «ноосфера», що означає «сфера розуму», та вивчив її вплив на різні процеси, в тому числі й культурні, що відбуваються на нашій планеті.

Німецький філософ, представник релігійного екзистенціалізму- Карл Ясперс вів нове поняття – осьовий час. З наявністю певної осі він зв'язує найбільший переворот в історії, який вплинув на подальший культурний розвиток людства [17]. Англійський історик і соціолог Тойнбі висунув свою концепцію філософії історії, побудовану на «теорії циклічності». Він розглядає всесвітню історію як послідовний ряд «цивілізацій», які проходять однакові фази «життєвого циклу»: народження, зростання, руйнування, розпаду і загибелі. Головною рушійною силою розвитку цивілізації він вважає «творчих індивідів або творчі меншини», своєрідну духовну еліту суспільства, яка протистоїть однорідності мас і постійно порушує згубну для культури суспільну рівновагу [18]. Різноманіття форм соціокультурної організації людства, за Тойнбі, базується на своєрідності систем цінностей, навколо яких складається повсякденне життя - від найгрубіших його виявів до найвищих зльотів творчості. Кожна локальна цивілізація проходить у своєму розвитку чотири стадії: виникнення, зростання, надлому і розпаду. Визначальним елементом ціннісної системи А.Тойнбі вважав релігію, а економічна і політична сфери життя цивілізації, на його думку, підкоряються “духовному началу” [19].

Б. Пастернак визначив культуру як передумову та спосіб розвитку людини, котрий визначає зміст самого її життя, на відміну від тваринного існування [20]. У цьому аспекті визначення культури зацентрована її творча сутність, її функція як чинника і творця людини. Дайте людині творчо змінитися у віках, і міста, держави, боги, мистецтва з'являться самі собою, як наслідок її дії...,- Б. Пастернак писав. Культура є засобом для самозбереження людини як перетворювача світу, засобом засвоєння та передачі творчого спадку з покоління в покоління, засобом і змістом людського саморозвитку.

В роботі “Соціальна і культурна динаміка” соціолога П.О.Сорокіна викладена цікава теорія, що базується на чергуванні декількох типів культур: почуттєвого, ідеаціонального, ідеалістичного. Фундаментальним принципом кожного культурного типу П.О.Сорокін вважає спосіб пізнання, оснований на почуттєвому, раціональному або інтуїтивному сприйнятті. Сучасна почуттєва культура з її матеріалістичним забарвленням, на думку вченого, переживає глибоку кризу, вихід з якої можливий завдяки поверненню до абсолютних цінностей альтруїзму, добра і віри, внаслідок чого станеться заміна цього культурного типу наступним (ідеаціональним). Теорія П.Сорокіна розкриває тенденцію пошуку загальної культурної основи людства, реальних шляхів і механізмів виходу з культурної кризи [21].

Сучасні теорії культури- К.Ясперса, Ж.-П. Сартра, А.Камю звертали увагу на питання розвитку культури, що впливають в результаті відчуження людини від соціуму. Люди будуть дбайливіше ставитися до свого життя, якщо усвідомлять абсурдність людського існування, - вважають екзистенціалісти. Усвідомлення абсурду буття призводить до бунту, а цей останній - до свободи, заради якої людина готова піти на все, оскільки в свободі вона знаходить сенс свого життя [22].

В концепціях структуралізму, розроблених К.Леві-Строссом, Р.Бартом, М.Фуко, Ж.Деррідою досліджується культура за допомогою суто наукової методології природничих наук, що включає формалізацію, комп'ютеризацію, математичне моделювання. Так, К.Леві-Стросс вважає, що всі культурні феномени (міфи, ритуали, правила) є певного роду знаковими системами, які передають інформацію і здійснюють культурний обмін всередині структури [23]. Гармонію почуттєвого і раціонального начал (надраціоналізм), до якої необхідно прагнути сучасному людству, культуролог вбачає у феномені первісного мислення. Метою структурного аналізу є пошук системоутворюючого чинника, сукупності правил, за якими можна формувати культурні об'єкти.

В роботах Й.Хейзінга, Х.Ортеги-і-Гассета, М.Бахтіна, гра розглядається як загальний принцип становлення і життєдіяльності людської культури [24]. Її культуротворча роль полягає у дотриманні добровільно встановлених правил, в приборканні стихії пристрастей при відсутності гніту "сер'йозності". Дослідники даного напрямку піддають критиці масову культуру. В роботі Х.Ортеги-і-Гассета "Повстання маси" розглядається стан сучасної культури і місце людини в ній. Оперуючи образами "еліти" і "людини-маси", дослідник попереджає про небезпеку загального нівелювання, деперсоналізації людини, влади "сучасного варвара", руйнівника культури. Подолання культурної кризи Ортега-і-Гассет вбачає не у докорінному перетворенні суспільства, а у поверненні до ієрархії більшості і елітарної меншості, яка створює основи культури внаслідок внутрішньої потреби. На думку мислителя, зміст культури складають спонтанність і відсутність прагматизму.

Аналіз наукових доробків постмодерністів вказує, що і сьогодні визначення культури лишається важливою історико- філософською проблемою. Постмодерністський напрямок руйнує розуміння єдності культури, обґрунтовуючи неминучість трансформації культури у якісно нову форму. Постмодерністи відмовляються від авторитетів будь-якого рівня, заперечують норми і традиції раціоналізму. В працях Ж.Делеза, Ж.-Ф. Ліотара, , Р.Рорті відстоюються цінності свободи у всіх її проявах [26].

У Вебстерському повному енциклопедичному словнику англійської мови, виданому в США 1993 року, серед інших зустрічаємо визначення культури як узагальненого способу життя, створеного людською спільністю, який

передається із покоління а покоління. Подібним чином визначає культуру російський філософ Ю. Лотман, розуміючи її як сукупність неспадкової інформації, яку накопичують, зберігають і передають різні члени людського суспільства [25].

Сучасну культуру нерідко називають інформаційною. Це визначення позначає одну з її принципових відмінностей від культури попередніх історичних періодів. Світ інформаційних технологій вводить нас у життєвий простір цілком і відразу. Людина постійно знаходиться в хаосі інформації, емоцій, почуттів, тому, постає питання про необхідність в нових умовах знайти орієнтири для створення оновленої картини світу.

Разом з поняттям "культура" науковці продовжують аналізувати поняття «цивілізація». Більшість дослідників стверджує, що цивілізація охоплює перетворену, "окультурену" природу, засоби цього перетворення, матеріальний і духовний рівні розвитку культури, результати соціально-культурної діяльності суспільства і всю сукупність суспільних відносин як форм соціальної організації на певному історичному етапі розвитку людства чи окремої нації або народу.

Зараз, із розширенням глобалізаційних процесів в світі формуються підходи, за якими цивілізація розуміється як дещо спільне, яке перебуває поза межами соціальних систем, єдине для всього людства. Ця концепція спирається на ідеї єдності, цілісності та взаємозв'язаності сучасного світу, спільності для всього людства існуючих глобальних проблем та загальнолюдської системи цінностей. Отже, компаративний аналіз еволюції розуміння культури оформлюється як в знакових формах культури так і в просторі. Історія культури постачає максимально сприятливий динамічний матеріал для дослідження того, як створюються і функціонують образи свого, нормативного та іншого, де проходить межа нашої зацікавленості та порозуміння. Застосування операції порівняння допомагає орієнтуватися в просторі культури, зрозуміти її важливий ресурс в історичній перспективі.

Список літератури: 1. *Аристотель*. Риторика. / Пер. О. Цыбенко. Поэтика. М.- 2000. -220 с.; 2. *Блаженный Августин*. Избранные сочинения. В 4 ч. -М., 1786.; 3. *Вебер М.* Исследования по методологии наук — М.-1980.-349с.; 4. *Гегель Г. В. Ф.* Философия истории // Гегель, Г. В. Ф., Соч.: в 14 т. Т. 8. - М.- Л. - С. 30.; 5. *Грушевський М.* Історія України-Руси.-К.,1991.-287с.; 6. *Гуссерль Э.* Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Пер. В. И. Молчанова // Логос. — 2002. — № 1. — С. 132—143.; 7. *Данилевский Н. Я.* Россия и Европа. – М., 1991.-122с.; 8. *Иммануил Кант*. Лекции по этике. - М.- 2000. - 431 с.; 9. *Камю А.* Избранное: Сборник. - М.:, 1989. - 464 с.; 10. *Леві-Строс К.* Histoire de l'ynx .-1991.-127с.; 11. *Лиотар Ж.-Ф.* Состояние постмодерна. Перевод с французского Н. А. Шматко .- М.- СПб., 1979.-217с.; 12. *Лотман Ю.М.* Беседы о русской культуре.-М.,2001.- 134с.;

13. *Михайло Драгоманов*: Документи і матеріали 1841-1994 / Упоряд.: Г.Болотова та ін.; Редкол.: І.Бутич та ін. – Л., 2001. – 732 с.; 14. *Ницше Ф.* Полное собрание сочинений: В 13 томах [3] / Пер. с нем. В. М. Бакусева; Ред. совет: А. А. Гусейнов и др.- М.- 2005.-214с.; 15. *Освальд Шпенглер.* Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Том 2: Всемирно-исторические перспективы. Перевод с немецкого и примечания Маханькова И.И. М.- 1998.- 193с.; 16. *Пастернак Б.Л.* Избранные сочинения / Сост. и комм. Е.В. Пастернак. -М, 1998. — 864 с.; 17. *Руссо Ж.-Ж.* Трактаты.- М. ,1969.-231с.; 18. *Сковорода Г.* Повне зібрання творів: У 2-х т. — К.: Наукова думка, 1973. — Т. 1. — 532 с.; — Т. 2. — 576 с.; 19. *Сорокин П.* Преступление и кара, подвиг и награда. Социологический этюд об основных формах общественного поведения и морали. - СПб., 1914.; 20. *Тойнби А. Дж.* Постижение истории: Сборник / Пер. с англ. Е. Д. Жаркова.- М., 2001- 640 с.; 21. *Тойнби А. Дж.* Цивилизация перед судом истории: Сборник / Пер. с англ. — М.,2002—592 с.; 22. *Фрейд З.* Недовольство культурой.- М., 1930.-216с.; 23. *Хейзинг Й.* Статьи по истории культуры. / Пер., сост. и вступ. ст. Д. В. Сильвестрова; Комментар. Д. Э. Харитоновича - М., 1997. – 416с.; 24. *Цицерон.* Диалоги: О государстве. О законах. / Пер. В. О. Горенштейна, прим. И. Н. Веселовского и В. О. Горенштейна, ст. С. Л. Утченко. Отв. ред. С. Л. Утченко - М.- 1966. - 224 с.; 25. *Юнг К.Г.* О психологии образа Трикстера // Пол Радин. Трикстер. Исследование мифов североамериканских индейцев с комментариями К. Г. Юнга и К. К. Кереньи. — СПб., 1999, с. 265—286; 26. *Ясперс К.* О происхождении и цели истории .-М., 1949.-221с.

С. В. Бережна

КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРИ: ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕМАНТИКИ ТА ДОСВІД ІНТЕРКУЛЬТУРНОСТІ

В статті надана порівняльна характеристика трансформації розуміння культури дослідниками різних епох. Аналізуються засоби трансляції мислителями наукових здобутків у галузі історії культури. Зроблено висновок про генезу розгляду культури від монолітичної до плюралістичної.

Ключові слова: культура, компаративістика, еволюція, глобалізація.

С. В. Бережная

КОМПАРАТИВИСТСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПОНЯТИЕ КУЛЬТУРЫ: ТРАНСФОРМАЦИИ СЕМАНТИКА И ОПЫТ ИНТЕРКУЛЬТУРНОСТИ

В статье дана сравнительная характеристика трансформации понятия культуры исследователями разных эпох. Рассматриваются средства трансля-

ции мыслителями научных результатов в области истории культуры. Сделан вывод о генезисе рассмотрения культуры от монологичной к плюралистичной.

Ключевые слова: культура, компаративистика, эволюция, глобализация.

S. Beregna

COMPARATIVE POTENTIAL CONCEPT OF CULTURE: EXPERIENCE AND SEMANTIC TRANSFORMATION INTERKULTURNOSTI

The article provides a comparative description of the transformation concept of culture by researchers from different eras. Discusses the tools of scientific results broadcast thinkers in the field of cultural history. Concluded its consideration of the genesis of culture from monologichnoy to pluralistic.

Key words: culture, comparative, evolution, globalization.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2011

УДК 378.007.2

*М. А. Ушенко,
г. Харьков, Украина*

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНОСТИ В СИСТЕМЕ ИНЖЕНЕРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Современную высшую техническую школу заботит преимущественно качество профессиональной подготовки будущих инженеров. При этом как-то забывается необходимость обеспечения целостности учебно-воспитательного процесса. В то же время роль духовной и общекультурной подготовки студентов существенно возрастает. Целью данной статьи и является анализ этих проблем. Рассмотрим пример.

Однажды Л.Н. Толстой поставил в поле рояль и стал играть крестьянам «Лунную сонату» Бетховена.

- Ну, понравилось вам?

Крестьяне молчат, мнутя:

- А можно сказать правду? Ты, барин, всегда учил нас говорить правду.

- Конечно, правду. Только правду.

- Нет. Не понравилось.

- Почему?!

- А мы не знаем, что с ней делать. Подпеть – не получается, мелодию не улавливаем, а танцевать – тоже вроде не годится.